

Pirkanmaan hyvinvointialue
PL 272, 33101 Tampere
nuorisovaltuusto@pirha.fi
pirha.fi

Lausunto
15.8.2024

Pirkanmaan hyvinvointialueen nuorisovaltuuston lausunto vuoden 2025 talousarviosta

Esipuhe

Pirkanmaan hyvinvointialueen nuorisovaltuusto on kokouksissaan 13.6.2024 sekä 15.8.2024 käsitellyt aluehallituksen lausuntopyyntöä vuoden 2025 talousarvion tavoitteista ja lausuu siitä seuraavaa:

Pirkanmaan hyvinvointialueen nuorisovaltuusto ei ole tyytyväinen vuoden 2025 talousarvion suunniteluun tai tavoitteisiin. Yhteenkoottu dokumentti on täynnä hyvin optimistisia tavoitteita ja kauniita sanoja, joita sinällään nuorisovaltuusto pystyy täysin tukemaan. Kuitenkin syntyy mielikuva siitä, että suunnittelussa todellisuus on unohtunut täysin. Nuorisovaltuusto olisi toivonut, että erityisesti nuoria koskevia tavoitteita olisi huomioitu paremmin.

Mielenterveyspalvelut

Mielenterveyspalvelut Pirkanmaalla ovat täydellisessä kriisissä. Jonotusajat ovat pitkät henkilöstövajeen ja kasvavan pahoinvoinnin takia samalla kun resursseja vähennetään talouskurin nimissä. Kuitenkin vuoden 2025 talousarvion tavoitteet mielenterveyspalveluiden osalta ovat hyvinkin kunnianhimoiset. Nuorisovaltuusto kyseenalaistaakin näiden tavoitteiden toteutumismahdollisuuksia.

Nuorisovaltuusto olisi toivonut talousarvion tavoitteiden olevan matalammalla, jolloin hyvinvointialue pystyisi keskittymään nykyisten ongelmien selvittämiseen kuten hoitonojen purkamiseen ja uuden henkilöstön palkkaamiseen ja kouluttamiseen. Näiden tavoitteiden myötä hyvinvointialue joutuu lisäksi pyrkimään uusiin tavoitteisiin, venyttäen nykyisiä yhä enemmän. Tämä tarkoittaa psykologien asiakasmäärän lisääntymistä sekä psykiatristen (etenkin lasten ja nuortenpsykiatrian) palveluiden kuormittumista, jolloin hoidon laatu saattaa laskea. Kun ammattilaisen potilasmäärä kasvaa, pystyy hän käyttämään vähemmän aikaa yhtä potilasta kohden, työhyvinvoinnista puhumattakaan.

Nuorisovaltuusto esittää huolensa talousarvion Avopalvelut-osion toiminnallisesta tavoitteesta 3.1 sekä Lasten, nuorten ja perheiden palvelut-osion tavoitteesta 1.3. Lausuntopyyntömateriaaliin kirjattu muotoilu

ei ole nuorisovaltuuston mielestä tarpeeksi selkeä, sillä on mahdollista, että sitä tulkitaan väärin eikä lähetiteitä kustannussyistä tehtäisi, vaikka palveluntarve olisikin suuri. Lähetiteiden määrän ei pitäisi olla ratkaisevassa roolissa perusterveydenhuollon palveluista siirryttäessä erikoissairaanhoidon piiriin vaan tärkeintä tulisi olla hoitopolun sujuvuus sekä lakisääteisen hoitotakuun toteutuminen.

Erityisesti mielenterveys- ja päihdepalveluihin kohdistuu vuonna 2025 monia lainsäädännöllisiä muutoksia. Hallituksen esitys mielenterveyspalveluiden lasten ja nuorten terapiatakuun osalta on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2025 toisella puoliskolla. Tähän on myös Pirkanmaan hyvinvointialueen kiinnitettävä huomiota ensi vuoden toiminnan ja talouden suunnittelussa moniammatillisesti kuntien kanssa.

Jos hyvinvointialue pyrkii kunnianhimoisiin tavoitteisiin, on rahoitusta ja henkilöstöä lisättävä, ei karsittava. Tässä nuorisovaltuusto peräänkuuluttaa myös hyvinvointialueen vastuuta painostaa valtakunnan hallitusta turvaamaan perustuslain mukaisten palveluiden rahoituksen saatavuus siten, etteivät ne vaarannu.

Koulukiusaamisen ja -väkivallan ehkäisy

Lasten ja nuorten pahoinvointi on kasvanut enenevässä määrin viime aikoina, joka näkyy myös uutisoinnissa lasten tekemänä väkivaltana. Väkivallalla on monet kasvot ja se ilmenee eri muodoissa, kuten fyysisenä ja sanallisena, joten väkivallasta puhuttaessa myös kiusaaminen on väkivaltaa.

Väkivalta alaikäisten keskuudessa on lisääntynyt niin koulussa kuin vapaa-ajallakin ja tämä aiheuttaa pelkoa yhä useammassa. Kouluun meneminen saattaa jännittää tai jopa pelottaa väkivallan ja kiusaamisen uhan vuoksi. Nuorisovaltuustossa olemme huolissamme, kuinka ja millä volyyymilla tähän aiotaan puuttua ja, kuinka lapsille ja nuorille aiotaan taata turvallinen olo opiskella ja käydä koulua. Lapsen ei kuuluisi pelätä koulua. Pelon hallitessa lasta voimakkaasti, saattaa koulunkäynti jopa keskeytyä tai viivästyä sen vuoksi.

Tällainen tilanne ei ainakaan tue lapsen hyvinvointia ja kasvua. Koulujen on oltava turvallisia ja väkivaltaa tulee ennaltaehkäistä. Väkivalta on otettava vakavasti ja myös niin sanottuun lievään kiusaamiseen on puututtava välittömästi. Kaikki kiusaaminen, hännääminen, nimittely ja ulkopuolelle jättäminen voivat jättää lapseen isot jäljet, puhuttakaan fyysisen väkivallan seurauksista. Nuorisovaltuusto ehdottaakin Ankkuri-toiminnan sekä Etelä-Karjalan -mallin käyttöönottoa jokaisessa pirkanmaalaisessa kunnassa yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa tämän estämiseksi.

Lisäksi nuorisovaltuusto ehdottaa, että oppilas- ja opiskeluhoollon kanssa tehtävään yhteistyöhön panostetaan ja oppilaiden hyvinvointia tuetaan kouluissa tehokkaammin. Koulujen on oltavia kiusaamisvapaita ja väkivallattomia. On jokaisen lapsen oikeus olla turvassa ja käydä koulua ilman pelkoa väkivallan uhasta.

Lastensuojelu

Lastensuojelu on Pirkanmaalla ollut jo useamman vuoden ajan kriisissä. Lastensuojeluilmoitusten määrä on vuodesta 2021 kasvanut 1,5 prosenttiyksikköä (noin 5000 kappaletta), mutta saman ajanjakson aikana huostaanotettujen alle 18-vuotiaiden lasten ja nuorten määrä on kuitenkin laskenut. On mahdollista ja todennäköistä, että ilmoitusten käsittelyn hitauden vuoksi huostaanottoja jää tekemättä eivätkä tilastot vastaa todellista palveluntarvetta. Myös lastensuojeluilmoitusten kohteena olleiden lasten ja nuorten osuus on kasvanut hieman, noin 7,5 %:sta 9,3 %:iin.

Talousarvion tavoitteissa nostetaan esiin lastensuojelun palveluntarpeen arvioinnin tavoiteaika, joka on kolme kuukautta asian vireille tulosta. Jo nykyisellään tavoitetta on puutteellisten henkilöstöresurssien vuoksi lähes mahdotonta saavuttaa, mikäli lisärahoitusta avohuollon ja lastensuojelun palveluihin ei ole tulossa. Palveluntarpeen arvioinnin tavoiteajoissa on ollut hyvin merkittäviä vuosittaisia vaihteluita. Vuonna 2021 89,9% arvioinneista valmistui määräajassa, vuonna 2022 luku oli 79,7% ja vuonna 2023 93,0%. Hyvinvointialueen tulee pyrkiä välttämään näin merkittäviä vuosittaisia vaihteluita arviointien valmistumisessa.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastojen mukaan Pirkanmaalla keväällä 2024 yhdellä lastensuojelun sosiaalityöntekijällä oli keskimäärin 36 asiakasta. Näin suuri määrä asiakkaita yhden työntekijän vastuulla ei ole laillista saatika YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaista. Mikäli hyvinvointialue ei pysty turvaamaan riittäviä resursseja lastensuojelun palveluihin tai täyttämään lakisääteiset velvoitteensa, on nuorisovaltuuston velvoitteena vaatia Aluehallintovirastoa puuttumaan asiaan.

Oppilas- ja opiskeluhuolto

Oppilas- ja opiskeluhuoltolain 2 §:ssä sanotaan lain tarkoituksena olevan opiskelijoiden terveyden, hyvinvoinnin, osallisuuden ja oppimisen edistäminen sekä ongelmien ehkäisy. Lain tarkoitus on samaten edistää oppilaitosyhteisöissä ja opiskeluympäristössä muun muassa hyvinvointia, terveellisyyttä ja turvallisuutta. Laki peräänkuuluttaa varhaista tukea. Oppilas- ja opiskeluhuollolla on keskeinen rooli opiskelijoiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemisessa ja ylläpitämisessä, jota myös lain 3 § tukee.

Opiskelijat viettävät lapsuutensa ja nuoruutensa koulussa, joten äärimäisen tärkeää on panostaa lasten ja nuorten hyvinvointiin, siellä missä he viettävät eniten aikaa. Opiskeluhuolto on ennaltaehkäisevää ja varhaista tukea, jolla on mahdollisuus puuttua tehokkaasti ja oikea-aikaisesti ongelmiin. Opiskelijoiden luottoa ja turvallisuuden tunnetta koulussa on mahdollista tukea ja vahvistaa olemalla läsnä heitä varten ja tarjoamalla sitä mitä opiskelijat tarvitsevat. Oppilas- ja opiskeluhuollon on oltava tarjolla kaikille matalla kynnyksellä, jotta se voisi tavoittaa mahdollisimman monen apua tarvitsevan opiskelijan.

Toimivalla oppilas- ja opiskeluhuollolla on mahdollista ehkäistä lapsen ja nuoren elämän haasteita, jotka voisivat ajaa moniasiakkuuksiin ja palvelusta toiseen hyppimiseen. Moniasiakkuus ei ole ensinnäkään

taloudellista, eikä myöskään useinkaan opiskelijan eduksi. Oppilas- ja opiskeluhuollolla on tärkeä tehtävä puuttua lieveilmiöihin, kuten kiusaamiseen ja opiskelijoiden lisääntyvään pahoinvointiin.

Lieveilmiöihin puuttamalla parannetaan niin yksilön kuin koko koulu yhteisön hyvinvointia. Kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen pitää sisällään myös mielenterveyden ja opiskelukyvyn, jolla turvataan opiskelijoille hyvät edellytykset menestyä niin koulussa kuin muilla elämänsä osa-alueilla. Nuorisovaltuusto pitää tärkeänä nuoriin panostamista sekä hyvinvoinnin tason ylläpitämistä ja parantamista. Olisi tärkeää tarjota tukea ennemmin ennaltaehkäisevästi kuin korjata ongelmia vasta niiden kasaannuttua.

Monituottajamalli

Talousarviossa korostetaan oman palvelutuotannon osuuden nostamista kokonaispalvelutuotannosta, mutta nuorisovaltuusto katsoo, että palveluihin pääsyn varmistamiseksi on voitava tehdä mahdollisimman laajaa yhteistyötä sekä yksityisen että kolmannen sektorin kanssa. Pirkanmaalla esimerkiksi järjestöt ja seurakunnat tukevat esimerkiksi mielenterveyspalveluiden kokonaisuutta. Myös päihdepalveluissa on tarpeellista hyödyntää myös kolmannen sektorin palveluita, mikäli ne osoittautuvat kustannustehokkaammiksi kuin julkisen sektorin tuottamat palvelut. Ostopalveluiden osuuden hyvinvointialueen toiminnasta tulee tukea sen lakisääteisiä tehtäviä ja turvata perustuslain mukaiset oikeudet palveluihin jokaiselle pirkanmaalaiselle sekä täällä asioivalle potilaalle.

Nuorisovaltuusto korostaa, että palvelusetelien hyödyntäminen erityisesti lapsiperheiden palveluiden sekä mielenterveyspalveluiden kokonaisuuksissa edesauttaa palveluiden saavutettavuutta ja mahdollistaa jonojen lyhentämisen julkisella sektorilla. Erityisesti lasten ja nuorten kohdalla omaishoitajien vapaiden turvaaminen palvelusetelituotannolla edistää lapsiperheiden hyvinvointia ja joustavoittaa sekä omaishoidettavien että omaishoitajien arkea. Nuorisovaltuusto kuitenkin katsoo, että lastensuojelun palveluissa palvelusetelitä tai ostopalveluita ei lähtökohtaisesti tule hyödyntää vaan hyvinvointialueen on korjattava sen omassa tuotannossa esiintyvät haasteet.

Lausunto on käsitelty ja hyväksytty nuorisovaltuuston kokouksessa 15.8.2024.